

MARKO VIDOJKOVIĆ

ČETRES PRVA

E BAŠ VAM HVALA 2

— Laguna —

Copyright © 2026, Marko Vidojković
Copyright © ovog izdanja 2026, LAGUNA

ČETRES PRVA

Sadržaj

1. Ćuk	9
2. Teča	19
3. Topovske šupe	25
4. Gromovi iz vedra neba	33
5. Šumarička divizija	39
6. Drug Dedu	45
7. To je rat	53
8. Udarac	61
9. Operacija „Ravna gora“	67
10. Rekrutacija	73
11. Ispitivanje	81
12. Klonovi	87
13. Banjica	93
14. Jasenovac	103
15. Ustaše	111

16. Informativni razgovor.	117
17. Jugoslav.	123
18. Operacija „Broz“	129
19. Oslobođenje	137
20. Odlazak u Moskvu.	143
21. Operacija „Staljin“	147
22. Misterija paralelnog univerzuma	153
23. Bomba	159
24. Paranje šava	165
25. Bioskop	173
26. Ratnički dom.	181
27. Okršaj kod Čukur-česme	189
28. Voz	195
29. Ustanak	203
30. San i java	211
EPILOG.	219
 <i>O autoru</i>	 221

1

Ćuk

Provedoh dan ispod jedne čuke, u brdima koja se nižu istočno od Maljena. Bilo je toplo i suvo, nikako nisam mogao da se smestim u položaj u kom bih zaspao. Nikada nisam mogao da spavam danju, a sada je bilo ili po danu ili nikako jer sam pešačio po mraku. Sunce beše nasred neba, te počupah lišće s jedne bukve i turih ga preko očiju kako bi' ih prevario da je noć, ali nije išlo.

Ležao sam i zamišljao zvezde na noćnom nebu, brojao strikanove ovce, bilo ih je tačno dvadeset sedam u stadu kada sam ih kao dete vodio na ispašu, ali strikan već petnaestu godinu nije bio na ovom svetu, a ovce... ni one nisu postojale osim u mom sećanju, i sve to zajedno nije pomagalo u prizivanju sna.

Strikan, ovce, strikan, ovce, rat jedan, rat drugi, otac, majka, sve mi se uskomešalo, pa sam posle trećeg prebrojavanja ovaca, sa sve bukvinim lišćem preko nosa i očiju, bio budniji nego pola sata ranije. Malo je to ovaca. Možda je trebalo tuđe ovce da brojim. Da izmislim neke tamo

ovce, pedeset ovaca, pa jedan rundavi ovan koji, kad mu je loš dan, kidiše i na čobanina, barem dve crne, strikan je imao jednu crnu, Crnka se zvala, i vidiš, ne вреди, sve me vraća na strikana i detinjstvo, kakve god ovce da mi dođu pred sklopljene oči.

Predveče zapuca mauzerka, podaleko odatle, zapadno. *Bam!* Jedanput. Ali mauzerka. Znam joj zvuk, još mi zveče uši od naše jalove pucnjave na Švabe u aprilu. Ko zna šta je. Možda se neko ubio. Možda je neko ubio ćopavog konja. Možda su nekoga ubili. Ko zna ko i ko zna koga. Možda Švaba, on je štedljiv. Možda komunista. Ima ih i previše, a laki na obaraču. Možda ljotićevac. Nekog komunistu. Ili nekog od naših. Crna vremena, a biće još crnja. I aj' ti spavaj, Velislave Dragojeviću, rezervni pešadijski poručniče Jugoslovenske vojske. Kurac.

Sačekah tako uzvrpoljen da sunce zađe i podoh. Nisam imao na sebi ništa što bi me odalo. Pušku i uniformu sam ostavio u odredu, na pregovore sam išao u jedinom odelu koje sam uspeo da sklepam, gore crni sakov za sahrane, nosio sam ga i ocu, i majci, i strikanu, i ćopavom Ljubiši, i svakome ko je umro, ispod bela košulja za svadbe, dve ukupno, malome Risti Bogoljubovom trijes četvrte i ne tako malome Đorđu Vidojevom pred sam rat, zato mi i beše pri ruci. Dole suknene pantole, da me jebeš što sam njih navukao, valjda da ne izgledam kao grobljanski kicoš koji je pošao na svadbu, nego ajd i nešto seljačko, da se uklopim. A na noge, e vidiš, tu bih se zajebao šta god da sam turio, pa sam obuo vojničke čizme. Mogao sam i one jedne cipele, al' kud ćeš u cipelama punim rupa preko poljana, jaruga i vukojobina. Mogao sam i opanke, možda je

trebalo opanke, jebemu lebac, al' kasno sad kad se vraćam da pametujem da li je u polasku trebalo opanke ili čizme.

Rat je, oca mu krvavog, čizme, brate. Kad već imam oficirske, šta drugo? Kad se setim jebačine preko Albanije, da su mi tad bile ovakve čizme, nego nikad da se stvari sklope – tad sam imao godine, jedva dvajes, a nisam imao čizme, a sad više nemam godine, al' zato imam čizme. A sna nemam već drugi dan, što probijanje noću kroz brdsko-planinski teren prilično otežava. Kako se umorim, nešto u mraku drekne, ili šušne, ili kvrcne, ili u daljini pukne i budan sam kao da je podne.

Noć bez meseca, fala joj, ne vidi se prst pred nosom. Probih se do jedne čistine, pa nastavih da gazim po bilju koje u noći miriše kao baba Rajkin čaj. U daljini, na severnoj strani, svetlucaju svetla od Lajkovca, na jugu mrkli mrak, ispred mene, na dva sata hoda, konačno, Maljen. Znam ga u drvo, bolje nego gde sam sve ranjavan u tri rata. Lažem, u četiri. Ni sada me zrno nije zaobišlo, doduše samo mi je očešalo desno rame, i to naše zrno. Zavladala panika, šta ćeš, trči i pucaj unatraške. I pogodi Velislava. Eto, planinu znam bolje nego svoje rane.

Neću da se pentram, em je napor, em se Švaba baškari na Divčibarama. Komunci su zapadno, ka Bosni, pa ću okolo, po strmini, do Brežđa. Pu, majku ti jebem, posle jedan frtalj sata crkoh. Valjda baš zato što mi je sve poznato. Kod kuće sam. Da odremam malo među drvećem, neće me niko opaziti, to jest ako me neko i opazi, može biti samo naš. Ili komunista, ajde de. Dobro. Rešeno. Legoh na travu, skidoh sakov, septembar je, još su noći tople, pa ga turih pod glavu, koju oslonih na koren crnog bora. Svaki

je bor u noći crn, podjebavao bi sada strikan, ali ovo jeste bio crni bor. Onako, pri korenu se malko raširio, taman za uzglavlje.

„Diži se!“, neko zareža.

Pojma nisam imao koliko sam spavao, sanjao nisam, toliko znam. Možda minut. Možda deset. Možda sat. Možda dva.

„Polako, naš sam!“, odgovorih, direkt iz sna.

„Koji naš?“, zareža isti taj iz mraka i ja prepoznah glas Jova Čurčije.

„Poručnik Dragojević. Velja! Smiri se, Jovane, jebô ga ti“, povieš ton jer je Čurčija bio redov, ni devetnaest godina mu nije. Priglup, ćorav i brz na oružju. „Ko je s tobom?“

„Gospodine poručniče“, poče prenemaganje, „izvinjavam se, jedva se po mraku vidi. Pomislih lopov, uhoda...“

„Ko je, bre, s tobom?“, ustadoh i na brzinu obukoh sakov. Mrkli mrak, nisam Jovu video ni kad sam tri koraka ka njemu napravio.

„Niko, gospodine poručniče...“, promrmlja.

„Šta ćeš sam u patroli? Tako ćorav ćeš nekoga ubiti.“

„Nisam... u patroli. Prikenjalo mi se, pa sam se udaljio od odreda, da neprijatelju ne ostavljam tragove.“

To ga je neko zajebavao, garant. Ko će po šumi da njuši naša govna?

„Dobro ajde, seri, pa idemo u odred.“

Desetak kilometara istočno od Brežđa, pola sata pešice od mesta na kom se Jova israo, njih deseterica nabili se u šumarak, kraj potoka. Čučali su, klečali i ležali jedni kraj drugih. Vatrice koju su pripalili jedva je gorela, kako i treba u ratnim uslovima. Kad naidosmo, skočiše i salutiraše.

„Gospodine poručniče...“, zamuca Popović, međutim nije znao šta bi dalje.

„Gde su ostali?“, upitah.

„Otišli kućama“, odgovori pokunjeno.

„Po čijem naređenju?“

„Ovaj... Samo su pošli kad pade mrak. Svi kao jedan. Vele, neće valjda niko po kućama da nas traži u mrkloj noći.“

„Gde je potporučnik Maksić?“, upitah, jer je bio najstariji po činu.

„On prvi ode. Reče: poljubite žene, pa tri sata sna i s prvim petlima nazad ovamo.“

A komunistâ pune šume na zapadu. To kućama nije išlo. Lepo ćemo se ovako naratovati, pomislih, ali ništa ne kazah jer to su bili sve sami klinici kojima je još samo defetizam oficira falio.

„A vi, što ostadoste?“

„Pa rat je, gospodine“, odgovori mali Aleksić, najmlađi od trojice braće, od kojih najstariji beše u partizanima, a srednji nije hteo da se meša, pa ostade kod kuće. „A i očekivali smo vas, danas ili sutra, neko mora da bude u šumi.“

„Sami ste tako izmudrovali?“, sažalih se jer mi kroz glavu protrča slika svih njih, mrtvih.

„Sami“, kratko odgovori Aleksić.

„Dobro. Dobro je. Sve je dobro“, rekoh. „Ima li rakije?“

„Gospodine poručniče, kakvi su partizani, tamo istočno?“, upita Milenko Stojanov odjedared, između dva dima duvana.

Prethodnih pola sata provedosmo sedeći, uglavnom ćutke, usred mrklog mraka. Pojeo sam malo proje koju je ispekla Jovanova mati i popio tri, možda i malo više, gutljaja rakije Mitra Aleksića, oca malog Aleksića, jer bio je još jedan Aleksić u odredu, trenutno ne i među nama, ali njegov otac nije bio živ, tako da je rakija bila Mitra Aleksića, čisto da razjasnim. Uz to, znaš kako svako selo ima onog koji pravi najbolju rakiju, e pa kod nas je Mit-tar Aleksić bio taj. A Milovan Aleksić, taj drugi Aleksić, zaglavio je trijes osme šest meseci u apsani jer je provalio u nečiju magazuu i ukrao sušen goveđi vrat. Tačnije, nedosušen, jebem ga smotanog. Ali dobro. Svaka duša je u ratu dobrodošla.

„Partizani, a?“, promrmljah, a Milenko Stojanov proguta knedlu.

„Gospodine, nisam mislio da se raspitujem o vašem zadatku, nego samo onako... ljudski. Kakvi su?“

Odjednom su mi se sva desetorica nabila pred nos. Oči im se cakle. Nije to bilo samo Milenkovo pitanje.

„Partizani kô partizani. Udareni u glavu. Ali hrabri, eto.“

„A je l' istina da ništa ne jedu i ne piju danima?“, javi se Popović sledeći.

„Jedu malo, istina. Njih desetoro jednu jabuku ume da glođe.“

„To čovek ne može da preživi. Da glođe malo jabuke, pa onda juriša i puca.“

„Oni nisu ljudi“, zaključii neko odozada, a ostali mrmljanjem počee da odobravaju.

„Ljudi su. Mladi ljudi, malo udareni u glavu, ali ljudi“, reših da stanem na put praznoverju, naročito imajući u

vidu da su to bili ljudi s kojima ćemo se, po svoj prilici, sutra rame uz rame protiv Švaba, ljotićevaca i ostalih izrođa boriti. „Evo, koliko partizana znate iz našeg kraja, ima ih više nego nas! Je l' neko od njih nije čovek?“

Ovo ih malo učutka.

„Čuo sam da spavaju sa sestrama!“, guknu Ćurčija punih usta proje, pa na brzinu obrazloži: „I ovi naši i svi ostali!“

„Ej, bre“, huknu najmlađi Aleksić, čiji stariji burazer beše u partizanima, „kome ti da spava sa sestrama!“

„Pa vas je trojica burazera, ko zna šta bi bilo da si ženska“, reče Ćurčija u tolikoj meri ozbiljno da Aleksić učuta, a mislio sam da će ga raspaliti kundakom preko nosa.

„Ja sam čuo da članovima Partije noću crvena svetlost iz očiju kulja“, eto ti Popovića, koji dodade i ovo: „Eto kako postavljaju zasede po mrklom mraku!“

„Pre svega, ne spavaju sa sestrama...“, zaustih, a Ćurčija me prekide:

„Prave se fini pred nama, gospodine poručniče!“

„Ništa im iz očiju ne kulja, to bih svakako primetio, a i vi biste valjda kod ovih naših“, podigloh glas.

„Možda gase, privremeno!“, primeti Popović. „Ujka mi je rekao da u svakom komunisti čuči đavo!“

„A gde ti je ujka sada?“, upitah.

„Kod Nedića je...“

„A ko u Nediću čuči, šta kaže ujka?“, upitah kroz zube.

Muk. Bilo je jasno da je ovoj deci general Nedić miliji od komunista. Ipak je to bio ratni heroj, a komunisti su podigli ustanak dosta posle nas, tek kad su Švabe napale Ruse. Doduše, digoše ga na sve strane. Odjedared ih je bilo više nego nas, a pošto su zabranjeni zakonom, to jest

bili su, pre rata, nije čudo što je našima teško padalo da se bore s njima rame uz rame. Ustadoh i što sam uverljivije mogao, rekoh:

„Ja, recimo, verujem da u svakome ko sarađuje sa Švabom čuči đavo! Imajte uvek na umu ko je okupator i ko se bori protiv okupatora! Mi i komunisti! A Švabe, uz Nedićevu pomoć, hapse i nas i njih!“

„Komunisti jedu decu!“, bubnu neki Mitrović, koji ni dva razreda škole nije imao, ali nam se nekom nesrećom zapatio.

„E sad, složite se, je l' ne jedu ništa ili jedu decu, dete vam glupavo“, nasmejah se, zadovoljan što smo sa politike skrenuli na teren na kom sam mogao lako da ih jebem.

„Jedu decu!“, viknu nekoliko njih.

„Ne jedu ništa!“, viknu njih isto toliko.

„Ne jedu ništa osim dece!“, dreknu Ćurčija.

„Piju ljudsku krv, to im daje snagu!“, nadoveza se Milenko Stojanov, koji je do ovog trenutka delovao daleko razboritije.

„Vampiri!“

„Đavoli!“

„Dosta!“, viknuh i oni umuknuše. „Jebem mu mater, je l' ratujemo protiv okupatora ili pričamo bapske priče? Ne jedu decu! Nisu vampiri! Ljudi su, kao i mi. Jedino što su komunisti, ali ljudi su. Jedu, umiru, pišaju, kenjaju, plaču, pevaju, kao i svi ljudi!“

Muk. A onda iz blizine huknu ćuk, sestru mu jebem.

„Ćuk“, zaključí Milenko Stojanov ono što smo svi čuli. „Loš znak!“

Opet se oglasi isti ćuk. Za njim još jedan s druge strane, malo podalje.

„Biće smrti“, lupi Ćurčija.

„Biće“, potvrdih. „U ratu smo, nego šta nego će biti smrti.“

„Oni u Boga ne veruju“, eto opet Popovića. „Hoće da dižu revoluciju. Pucaće nam u leđa!“

„Je l' ti i to ujka rekô?“, breknuh se.

„To svako zna!“, bregnu se i on.

Eto ćuka opet. I onog drugog. I trećeg, poserem im se svima u usta.

„To su samo noćne ptice! Dovikuju se pred jebanje!“, dreknuh. „Dosta sranja, koji vam je kurac! Nije ovo poselo, ovo je šuma. Naša šuma! Ovo je naš rat! Mi smo kraljeva vojska! Ako nam komunisti budu pucali u leđa, jebaćemo im majku očas posla! Je l' jasno?“

Muk. I ćuk.

„Je l' jasno?!“, viknuh.

„Jasno, gospodine poručniče“, odgovoriše kilavo, i to možda trojica.